Субботін Серафим Іванович

3.V.1906 – 16.I.1976

Видатний вітчизняний учений-геофізик, фахівець з вивчення глибинної будови земної кори і верхньої мантії методом гравіметрії, доктор геолого-мінералогічних наук (1955), професор (1956), член-кореспондент АН УРСР (1957), академік АН УРСР (1961), Заслужений діяч науки і техніки УРСР (1966), заступник директора з наукової роботи Інституту геології корисних копалин (1955-1960), директор Інституту геофізики АН УРСР (1960-1976), академік-секретар Відділення наук про Землю та член Президії АН УРСР (1963-1976). Лауреат Державної премії УРСР в галузі науки і техніки (1972) і премії імені В.І.Вернадського АН УРСР (1976).

Серафим Іванович Субботін народився 3 травня 1906р. у м. Казані. Закінчив у 1931р. астрономо-геофізичне відділення фізико-математичного факультету Київського державного університету. З 1931 по 1945рр. працював технічним керівником, старшим інженером, інженером-геофізиком у польових партіях Українського геологічного управління, Українського і Середньоволзького відділення Державного союзного геофізичного тресту Наркомнафти СРСР.

У 1945р. Серафим Іванович перейшов працювати в АН УРСР. У квітні 1945р. він захистив кандидатську дисертацію. Цього ж року він переїжджає до Львова у складі відділу геофізики Інституту геологічних наук АН УРСР. З утворенням Інституту корисних копалин (1951) С.І.Субботін працює там старшим науковим співробітником, завідувачем відділу геофізики, заступником директора інституту. У 1955р. він захистив докторську дисертацію представленою на тему “Глубинное строение Советских Карпат и прилегающих территорий по данным геофизических исследований”. 1960р. у Києві було створено Інститут геофізики АН УРСР, директором якого було призначено С.І.Суботіна. Відтоді і до останніх днів життя він очолював, розбудовував і вдосконалював усі ланки геофізичної науки в цьому інституті.

Основним напрямом наукової діяльності вченого були дослідження у галузі гравіметрії. Завдяки узагальненню багаторічних гравіметричних зйомок у різних регіонах України, які викладені у праці “Аномальні сили ваги України та їх інтерпретація” (1945), вчений одержав цінній матеріал про геологічну будову Дніпровсько-Донецької западини та поширення залізорудних формацій Великого Кривого Рога. Крім розв’язання низки теоретичних питань гравіметрії у такій праці вченого і його співробітників як “Гравиметрические исследования строения земной коры и верхней мантии” (1979) зроблено глибокий аналіз сучасного стану будови земної кори і верхньої мантії за гравіметричними даними густинних моделей.

Важливе народногосподарське значення для відбудови й розширення енергетичної бази західних областей України має монографія Субботіна “Глубинное строение Советских Карпат и прилегающих территорий по данным геофизических исследований” (1955). Це – настільна книга геофізиків. У ній висвітлена проблема вертикальних рухів земної кори в процесі стику й розширення підкорових мас.

Протягом усього життя С.І.Субботін працював над вивченням процесів у верхній мантії Землі та розробкою теорії тектогенезу. У найдосконалішому вигляді механізм вертикальних тектонічних рухів окремих ділянок земної кори викладено у його монографіях “Мантія Землі і тектогенез” (1968) і “Процессы в верхней мантии Земли и связь с ними строения земной коры” (1964). Ці книги було перевидано за рубежем. Тектонофізичні дослідження після 1970р. сприяли створенню нової концепції поступально-обертових рухів блоків тектоносфери, обумовлених, на погляд вченого, наявністю у корі та верхній мантії різних за властивостями великих блоків що створюють у Землі, яка обертається, сили, які викликають горизонтальні переміщення блоків кори. Систему поступально-обертових рухів земної кори Серафим Іванович розглядав як одну з можливих причин горизонтальних тектонічних рухів.

Професор С.І.Субботін значну увагу приділяв вихованню молодих геофізиків. В 1945-1950рр. він працював доцентом Львівського державного університету, а у 1950-1956 – доцентом Львівського політехнічного інституту. З 1956 по 1959рр. був професором Львівського держуніверситету. Складні питання геофізичних досліджень Землі вчений намагався донести до широкого загалу шляхом публікації таких науково-популярних видань як “Планета розповідає. До проблем геофізики” (1965), “Кора і мантія Землі” (1966), “Погляд у глиб планети” (1968), “Нове про глибинну будову Землі” (1970), “Планета загадок і про явища, що відбуваються в земній корі” (1971) та багато інших. Він часто виступав із доповідями в наукових установах і виробничих організаціях, на сторінках газет і журналів. Його глибоко змістовні лекції про глибинну будову Землі слухали у 14 кранах Європи, Азії, Америки й Австралії.

С.І.Субботіна передчасно пішов із життя 16 січня 1976р. За великі заслуги перед вітчизняною геофізичною науковою й високу оцінку особистих якостей його ім’я у 1978р. було присвоєно Інституту геофізики АН УРСР.